

► POGOVOR: VINCENC GOTTHARDT

Sto let glasu vere in narodne zavesti

Odgovorni urednik tednika Nedelja o njegovi vlogi med koroškimi Slovenci v Avstriji ter o izzivih, ki zaznamujejo njegovo prihodnost

ARHIV VINCENC GOTTHARDT

Stoletnica izhajanja tednika Nedelja odpira vprašanja, ki presegajo zgodovinski jubilej. Nedelja ni bila le kronist dogodkov, temveč sopotnica skupnosti, kjer sta bila jezik in vera prostor ohranjanja identitete. Sto let vztrajanja, preizkušenj in zvestobe izročilo kliče po razmisleku o tem, kaj je ta časopis pomenil nekoč in kaj pomeni danes. Naš sogovornik je odgovorni urednik Vincenc Gotthardt, ki je to funkcijo prevzel pred nekaj meseci, ko je Mateja Rihter ob rojstvu hčerke odšla na porodniški dopust.

Vincenc, doma ste iz Dul v Ziljski dolini, le nekaj kilometrov od kraja Borlje, kjer je leta 1926 Ivan Lučovnik s še petimi sobratih duhovniki ustanovil časopis Nedelja, danes najstarejši tednik koroških Slovencev. Ima ta bližina zate kakšen poseben pomen?

Borlje so samo nekaj sto metrov zračne linije stran od vasi Dule. Sosednja vas Borlj so Goriče, kjer je bil doma moj praded, ki je desetletja pred ustanovitvijo Nedelje začel z drznim projektom: v jezernici, to je v vodi, ki odteka iz Preseškega jezera v reko Zilo, je začel gojiti potočne rake in postal cesarsko kraljevi dobavnik teh rakov na Dunaj. Drzna je bila ta zamisel predvsem zaradi tega, ker si nihče od domačinov tega ni mogel predstavljati. S projektom je začel, ker je vanj verjel. Prav tako so duhovniki, ki so v Borljah ustanovili Nedeljo, verjeli v to, da lahko iz tega nastane nekaj pomembnega, Nedeljo pa so ustanovili zato, ker so opazili pomanjkanje seveda na dveh straneh: manjkal jim je list z versko vsebino in ta jim je manjkal v slovenskem jeziku.

Sklenili so to, kar je zapisano v prvih stavkih premierni Nedelje: »Že dalj časa čutimo na Koroškem potrebo svojega izključno verskega lista v slovenskem jeziku. Pričujoča

prva številka Nedelje je poizkus tem željam in potrebam ustreči. Sprejem in odmev, ki ga bo list med ljudstvom našel, mu bode kazal nadaljnjo pot.«

Nedelja je bila ustanovljena nekaj let po plebiscitu, ko so kar na začetku izpuhtele obljube po enakopravnosti in so bili koroški Slovenci, zdaj večinoma brez intelektualnega vodstva, izpostavljeni sovraštvu in maščevanju in pri razmišljanju o prihodnosti Slovencev na Koroškem je bilo več vprašajev kot klicajev. Zavzeti duhovniki in pomočniki po vseh farah so nosili optimizem in vizijo, ki se je najbolje kazala v samem imenu novega časopisa: Nedelja!

In je obstala ...

Ja. Izhaja tudi po 100 letih v slovenskem jeziku in prihaja teden za tednom v slovenske domove naročnic in naročnikov. To je ostalo. Če pa pogledamo v Borlje: nekdanje dvojezična fara je postala popolnoma enojezična. Če grem po pokopališče, kjer je pokopana tudi moja prababica, moram sprejeti danosti, ki so se zgodile v preteklih 100 letih: slovenski jezik je postal tišji ali je popolnoma utihnil.

Redki mediji se lahko pohvalijo s takšno obletnico – kaj je po vašem mnenju temeljna identiteta Nedelje, ki ji je omogočila takšno kontinuiteto?

Najpomembnejša identiteta Nedelje je, da izhaja v slovenskem jeziku na Koroškem. Nedelja je cerkveni tednik, ki ga izdaja krška škofija, njena posebna dragocenost pa je njena močna povezanost s slovensko narodno skupnostjo. Z Nedeljo vidijo naročnice in naročniki teden za tednom slovensko besedo na svoji mizi. Mi, ki delamo Nedeljo, pa čutimo, kako slovenski narodni skupnosti na Koroškem gre. Včasih bolje, včasih slabše. Trenutno ji gre bolje, ker je spoštovanje slovenskega jezika v deželi dvignjeno na višjo raven. Nedelja je najstarejši časopis slovenske narodne skupnosti na Koroškem. Ob natančnejšem pogledu pa je še nekaj: najstarejši še obstoječi slovenski tednik na svetu. 100 let izhajanja Nedelje pomeni tudi, da povezuje najmanj štiri generacije bralk in bralcev in jim je tako postala neke vrste dom tudi zaradi jezika. Nedelja je vedno bila lepa vizitka krške škofije v skrbi za slovensko narodno skupnost na Koroškem, ki se prenavlja in ostaja na višini znamenj časa. Nedelja je tudi vidno znamenje dežele Koroške, da je tu doma slovenska beseda. In če se to dogaja sto let, potem je to nekaj naredilo z ljudmi, ki

so jo brali, jo berejo in jo bodo brali, je naredilo nekaj z deželo, v kateri izhaja in je na medijskem področju na Koroškem in v slovenskem svetu zapustila pomembne sledove. Na obzorju pa postajajo vidni že najnovejši.

V sebi združuje slovensko besedo, kulturo in vero.

Kako ji je to uspevalo teh sto let? Kako se je to razmerje spreminjalo?

Nedelja je spoznala znamenja časa. Iz tako rekoč verskega lista z večinoma samo verskimi temami se je razvijala od 80. let prejšnjega stoletja naprej v moderen časopis. Ko je Nedeljo prevzel Jože Kopeinig, je vedel, da so za nadaljnji obstoj časopisa potrebne radikalne spremembe in novi pristopi. V cerkvene strukture in v družbi nasploh je v službe prihajala zlata generacija babyboom generacije. Tako si je rekel, spremembe so osebe in intenzivno je začel iskati tim, ki bi mu pomagal. Najprej so

dialoški oder ali velika skupna miza, kjer se smejo kresati tudi različna mnenja, recenzije, ofenzivne akcije za pridobivanje naročnikov – vse to je beseda postala, črno na belem, teden za tednom. Vse to ni ostalo neopazno, seveda je bilo tudi kaj kritike, toda Nedelja je bila naenkrat v drugi orbiti, sredi življenja in vrvenja v času, ki je bil poln optimizma in hrepenenja po novem, drugačnem. Nato je Nedeljo kot glavni urednik prevzel prvi laik Hanzl Tomažič, ki je s svojim uredniškim timom udeležil Kopeinigovo credo: *Vsak časopis živi od zunanjega prepriha in notranjega plamena.*

Nedelja je neke vrste obraz slovenske narodne skupnosti. V osredje postavlja ljudi s tem, kar jim je v življenju nekaj vredno: in to so seveda tudi vera in tudi slovenska beseda ter ustvarjalnost v tej besedi in drugih umetniških panogah. Nedelja ne piše razglasov, v katerih bralke in bralce poziva, da bi morali ostati zvesti slovenski besedi in veri. Ne, tega ji tudi ni treba. Že s svojim izhajanjem teden za tednom v slovenskem jeziku je Nedelja postala tudi jezikovna hrbtnica slovenske narodne skupnosti.

Že 35 let delate pri Nedelji. Kakšni so bili izzivi v devetdesetih letih, kakšni so danes?

Morda naj najprej povem, kako sem prišel v stik z Nedeljo doma, v domači fari Melviče. Že od nekdaj je bila pri nas doma na mizi ali kje v kakem kotu. Takrat je Nedelja večinoma prihajala po pošti v župnišče, nato je prišla v zakristijo in od tam so jo otroci ali pa tudi odrasli

JEZIKOVNA HRBTENICA
SLOVENSKE NARODNE
SKUPNOSTI.

bili to še duhovniki, potem pa je našel sodelavca v osebi Feliksa J. Bistra, zgovornega in samozvestnega laika zunaj koroškega mehurčka. Skupaj sta z zavidljivim tempom začela razvijati ideje, in ker je bil Jože Kopeinig vedno mož dejanj, se je Nedelja začela spreminjati tako rekoč v tedenskem ritmu: nove rubrike, nove žurnalistične zvrsti kot npr. redni tedenski komentarji s širokim obzorjem pri osebah in temah, Nedelja kot odprt

odnesli na domove. Eden teh, ki so nekajkrat tudi Nedeljo odnesli h kaki hiši, kjer je bila naročena, sem bil tudi jaz. Takrat sem Nedeljo dobesedno kar dalj časa držal v rokah. To je bilo še v času, ko v Nedelji še ni bilo toliko fotografij. Če pa je kaka bila, sem si mislil, kaj ko bi kdaj na tem mestu bila objavljena moja fotografija. Potem je prišel čas, ko sem bil starejši in sem začel fotografirati. Fotografiral sem križ na poti do cerkve. To fotografijo sem poslal na Nedeljo. In ob nedeljah sem bil potem zelo radoveden in sem hodil v zakristijo po Nedeljo in gledal, ali je bila fotografija objavljena. In je res bila. Na poti domov sem z Nedeljo, v kateri je bilo zamenje objavljeno, šel do križa, mimo katerega sem moral iti, če sem šel domov, tam odprl Nedeljo in bil kar ponosen na svojo prvo objavljeno fotografijo. Pri tej ni ostalo, nešteto jih je bilo v mojem življenju za Nedeljo.

In prav ob fotografijah se da zelo lepo opozoriti na hitre spremembe, ki so se potem bliskovito zgodile na tehničnem področju pri urejevanju časopisa. Najprej so bili še filmi, kmalu pa tudi digitalne kamere. Preden si prišel do fotografije, ki si jo posnel s filmom, si potreboval dneve. Ko je nastopila digitalna fotografija, je bila slika v hipu na razpolago. O prestopu iz črno-bele fotografije na barvno v časopisih ne bom govoril. Prav tako, kot se je to vidno dogajalo pri fotografiji, se je v skokih, ne le v korakih, zgodilo na grafičnem področju oblikovanja časopisa. Rokopisov ni bilo več treba oddajati v tiskarni. Vse je takoj dosegljivo, se zdi. Pa vendar spet le ni tako. Urednicam in urednikom pri Nedelji je bilo vedno pomembno, da se srečajo z ljudmi, o katerih pišejo, ter da pišejo za Nedeljo prav tako, kot bi to delali za pomemben svetovni časopis. Kar že obstaja, nas sicer zanima in o tem poročamo, vendar smo najsrečnejši, če lahko odkrijemo nekaj novega.

Prav tako nam je pomembna vsebina in kakovost novinarskega dela. Pomembna nam je slika časopisa. To je grafična oblika časopisa z izbiro tipografije, v katero je seveda vključena posebna skrb pri izbiri fotografij. S svojimi fotografijami želimo biti nezamenljivi. Časopis mora v bralkah in bralcih zapustiti prijeten vizualni vtis.

Naš časopis izhaja na Koroškem v slovenskem jeziku. To je naša najdragocenejša ponudba našim bralkam in bralcem. Teden za tednom z Nedeljo in vmes še s kako prilogo. Zato

nam je zelo pomembno, da pišemo tako, da nas bodo v slovenskem jeziku ljudje razumeli. Pri tem nikakor ne gre za pisanje v kakšnem preprostem slovenskem jeziku, temveč gre za pisanje v jeziku, ki ljudem razumevanja ne otežuje.

Ker smo tudi cerkveni časopis, ki ga krška škofija izdaja v slovenskem jeziku, v katerem je odslikano življenje narodne skupnosti in tudi življenje vernikov v krški škofiji, vedno gledamo tudi na robове. To so robovi v Cerkvi in to so družbeni robovi in to so robovi v narodni skupnosti.

Kako ob teh »robovih« ohranяти ravnotežje med zvestobo izročilu in potrebami sodobnega bralca?

Blagovna znamka Nedelje je, da izhaja v slovenskem jeziku. Ob tem pa ne smemo pozabiti, kdo je ta časopis varno spremljal skozi vihre časa: to so dolgo časa bili naši slovenski duhovniki in z njimi tudi krška škofija, kateri je Nedelja nekaj vredna, zato ji tudi finančno omogoča izhajanje.

Nedelja bo tudi v prihodnje zanimiva, če bo v njej teden za tednom mogoče odkrivati nova imena in če bomo dali glas tem, ki so kje skriti za odrskimi zavetami ali ki drugače nimajo glasu. Tiskana Nedelja želi biti tudi v prihodnje časopis s prikupno grafično podobo, v vsebino, podano s kakovostnim uredniškim delom, v središču katerega je skrb za slovenski jezik. Nedelja je ekstenzno povezana s tem, kako gre slovenskemu jeziku na Koroškem, zato je naša skrb, da ta jezik ohranimo čim bolj živ. To želimo ohraniti tudi po njenem praznovanju 100. obletnice tako v tiskani obliki kot tudi na družbenih omrežjih.

Katere teme danes najbolj povezujejo vaše bralce in katere jih morda razdvajajo?

Gre za utrip verskega in kulturnega življenja slovenske narodne skupnosti in gre za uspehe posameznikov na kakršnemkoli področju. To povezuje, ker se ob uspehih zna veseliti vsa narodna skupnost. Prav jedro te skupnosti pa povezuje tudi Nedelja, ki ima med bralkami in bralci tudi ljudi, ki jim je edina vez do slovenskega jezika. Seveda ima kdo ob komentarjih ali kakih izjavah kaj pripomniti, ker pač na stvari gleda drugače. Da bi prišlo do kakega razdvajanja v kakršnokoli smer, mi v zadnjih letih ni znano.

Kako se soočate z izzivi digitalne dobe, kjer tiskani mediji izgubljajo vpliv, še posebej v manjšinskih okoljih?

Nedelja je bil prvi avstrijski cerkveni časopis, ki je imel svojo spletno stran. Kar zdaj narekuje čas, je, da znamka Nedelja najde prave odgovore, kako doseči mlade ljudi, ki so tiskano besedo zapustili v smer družbenih omrežij, in razvije tako nujno digitalno strategijo.

Uspete nagovoriti tudi mlajšo generacijo?

Najidealnejše bi bilo: imeti ob tiskani Nedelji enako močan medij znamke Nedelja na družbenih omrežjih. V predalu bi rad imel recept, kako kot medij nagovoriti mlade ljudi, ki vedno manj odraščajo s tiskanimi mediji.

GOVORJENJE JE PREMALO,
VIZIJAM JE TREBA VDAHNITI
ŽIVLJENJE, NATO PA VZTRAJATI,
TUDI OB VSEH POSKUSIH
PREPREČITVE.

Povezani ste s širšim slovenskim medijskim in cerkvenim prostorom, tudi z našim tednikom Družina.

Nedelja je del slovenskega medijskega prostora. Ne vidimo se kot kakšen majhen časopis, čutimo se enakovredne. Vsako leto se radi udeležimo na god sv. Frančiška Saleškega srečanja slovenskih katoliških novinarjev z nadškofofom v Ljubljani, v katerega so vključeni tudi slovenski kolegi iz Italije. To lepo kaže našo medsebojno povezanost. Z Družino nas vežejo prijateljski stiki ne le na uradni ravni, temveč tudi na osebni.

Kaj iz stoletne zgodovine Nedelje bi morali posebej ohraniti kot temelj za prihodnost?

Najprej 100 let – to je več kot le številka v arhivu. To je življenjska doba štirih generacij. Predvsem pa se ob 100-letnici Nedelje lahko učimo: govorjenje je premalo, vizijam je treba vdahniti življenje, nato pa vztrajati, tudi ob vseh poskusih preprečitve. To vztrajnost je Nedelja izpričala, ko je leta 1941 bila prepovedana in je leta 1945 ponovno začela izhajati. Ne sme pa manjkati tudi volje staro dopolniti z novim.

Če bi morali povzeti v enem stavku: kaj mora Nedelja ostati tudi v prihodnjih desetletjih?

Moderen časopis in medij v slovenskem jeziku na Koroškem, ki se bo znal s kreativnim pogledom in s pravim občutkom posodabljal ob znamenjih časa.

In še vprašanje ob koncu, kaj za vas osebno pomeni biti odgovorni urednik Nedelje?

Pred devetimi leti je glavna odgovornost prešla v ženske roke. Ker je glavna urednica Mateja Rihter postala mamica, je na poročniškem dopustu.

Biti glavni urednik Nedelje prav ob 100-letnici je zame velika odgovornost in izjemna čast. Saj ne gre za kakršenkoli časopis, temveč za najstarejši obstoječi slovenski tednik na svetu, ki izhaja na Koroškem.

BOŠTJAN DEBEVEC
bostjan.debevec@druzina.si

➤ NA PREPIHU

MATEJ KOVAČ
javnost@druzina.si

Prevaranti o prevari

Koalicija strank, ki je zadnja štiri leta podpirala vlado Roberta Goloba, je na volitvah izgubila trinajst poslancev. Opozicijski stranki sta okrepili svoj položaj, v parlament pa sta vstopili še novi politični sili – Demokrati Anžeta Logarja in Resni.ca Zorana Stevanovića. Obe sta sicer v predvolilni kampanji poskušali držati distanco do obeh prvakov največjih strank, a po svojem programu in predvolilnih nastopih sta bili predvsem opozicijski stranki, ki sta svoje pristaše nagovarjali s kritiko ravnanja Roberta Goloba in njegove levičarske vlade.

Vladna koalicija je bila poražena kljub skoraj enoglasni podpori dominantnih medijev, največjih televizij, radijskih postaj in časopisov. Toda poraženci se s porazom ne morejo sprijazniti. Njihovi politični in medijski podporniki zdaj kričijo o »prevari volivcev«. Nenevadno. Ko drugod po svetu govorijo o volilnih prevarah, imajo v mislih zlorabo medijev v korist oblasti, primere, ko oblast podtakne volivcem lažno opozicijsko stranko, ali na neposredne prevare pri štetju glasov in oteževanju glasovanja volivcem, ki nasprotujejo oblasti. Sumi za take prevare obstajajo tudi v Sloveniji, ampak če je kdo poskušal prevarati volivce, je to poražena levičarska oblast.

Posebej zanimivi so očitki na račun Zorana Stevanovića. Družbenopolitični delavci mu očitajo izjavo iz leta 2021, da njegovo gibanje ne bo nikoli sodelovalo z Janezom Janšo ali SDS. Ta izjava takrat njegovi stranki ni pomagala, da bi se uvrstila v državni zbor. In politika, če želi biti uspešna, ne more ostati zamrznjena v nekem trenutku. Pred zadnjimi volitvami je bila osrednja tema kampanje Resni.ce kritika Golobove vlade – in prav zaradi tega je stranka podvojila podporo ter prišla v parlament. Stevanović bi svoje volivce mnogo bolj prevaral, če bi podprl nadaljevanje iste politike, kot pa če relativizira uporabo besede »nikoli« v pet let stari izjavi.

A tudi morebitni novi oblasti ne bo prizaneseno. Golobova vlada je povzročila opustošenje v javnih finančah ter na ministrstva zaposlila množice svojih podpornikov in ideoloških sopotnikov. Dostopnost do zdravstvenih storitev je na najnižji točki doslej in tako opevane pridobitve levičarske socialne politike zgolj povečujejo uravnilovko, najbolj ranljivi in pomoči potrebni pa ostajajo na robu ali celo zunaj sistema pomoči.

Največjo škodo pa je Golobova vlada povzročila gospodarstvu. Zapravila je zaupanje v stabilno in predvidljivo poslovno okolje. Višji davki, administrativni kaos in ideološko sovražen odnos do podjetništva so ohromili investicije in konkurenčnost. O »prevari« tako najglasneje govorijo tisti, ki so štiri leta prodajali iluzijo, da je mogoče povečevati državno porabo, dušiti gospodarstvo in povečevati blaginjo. Škoda, da volivci na minulih volitvah niso bolj odločno zavrnili teh pogubnih politik in politikov.

➤ ŽEBLJICO NA GLAVICO

ZGODOVINSKI spomin je pomemben za razumevanje, zakaj bodo sindikati vedno proti čemerkoli, kar pripravi desnosredinska opcija, če tudi bi predlagani ukrepi izboljšali materialno stanje in blaginjo tistih, ki jih pregovorno zastopajo. Tako je, ker sindikati v času tranzicije niso šli skozi demokratično preobrazbo, kjer bi postali resnični zastopniki interesov delavstva, ne pa podaljšek interesov partije, kar so bili v socializmu. Branimir Štrukelj je bil sindikalist še v jugoslovanskih časih, šolski sindikat pa vodi že točno 30 let. Potem pa Janši očitajo, da je relikv preteklosti, čeprav je bil skupaj na oblasti ravno dva polna štiriletna mandata.

ZANIMA.ME /odgovorni urednik in komentator Rok Čakš

NEKATERI spomeniki so prijetni na pogled, celo paša za oči. Drugi služijo politični mobilizaciji. Kaj naj bi sicer pomenil s strani Golobove vlade ukinjeni Muzej slovenske osamosvojitve? Po eni strani je šlo za mobilizacijo levičarskega poistovetenja s socializmom in z revolucionarno Jugoslavijo, po drugi za preprečitev nasprotnega istovetenja, za prikrievanje in zakrivanje samostojne države Slovenije. Namesto spomenika osamosvojitvi, torej prvi neodvisni in samostojni državi slovenskega naroda, imamo spomenike revoluciji, socializmu in Jugoslaviji; torej državi, ki je ni.

DOMOVINA.JE /diplomat in publicist dr. Dimitrij Rupel

Kratka zgodovina Nedelje

- 1926** – marca je v Borljah v Ziljski dolini izšla prva številka Nedelje kot mesečnik s 16 stranmi; njen prvi urednik je bil Ivan Lučovnik
- 1941** – spomladi tega leta so nacisti Nedeljo prepovedali
- 1945** – za božič začne ponovno izhajati, tokrat kot tednik s štirimi stranmi in kot cerkveni list krške škofije
- 1963** – izhaja na 8 straneh
- 1978** – razširi se na 12 strani, z rednimi tedenskimi komentarji, leta 1990 pa na 16 strani; glavni urednik Jože Kopeinig k sodelovanju povabi tudi laike
- 1993** – uvede mesečno kulturno prilogo, v kateri objavlja v rubriki »Na svetlo dano« še neobjavljena umetniška in literarna dela
- 1995** – na svetovnem spletu je Nedelja dostopna online
- 2007** – uvede nove mesečne družinske in kulturne priloge